

ΙΑΣΟΣ - ΙΑΣΑΙΑ

«πόλισμα ἐν ὄροις χώρας τῆς Λακωνικῆς»

Εἶναι εὐνόητο ὅτι λάθη παλαιότερων ἐρευνητῶν, μάλιστα ὅταν τυχαίνει νὰ εἶναι ὀνομαστοί, ἢ καταχωρισμένα σὲ βιβλία κοινόχρηστα, σκοτίζουν καὶ σταματοῦν ἀκόμη ἐπ' ἀόριστον κάθε μελλοντικὴ ἔρευνα. Παραδείγματα μποροῦμε νὰ ἀναφέρουμε πολλά, ἀλλ' ἐδῶ θὰ περιορισθοῦμε σὲ ἓνα μόνο. Στὸ παλαιωμένο τώρα (1884), ἀλλὰ πάντοτε χρῆσιμο Λεξικό τῶν κυρίων ὀνομάτων τῶν Pape - Benseler, διαβάζομε πῶς ἡ Ἰασος εἶναι μικρὰ πόλις (Städtchen) τῆς Ἀχαΐας. Ὅπως φαίνεται οἱ λεξικογράφοι ἐπανελάθαν τὸ λάθος τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου (ἐκδόση Dindorf 1829). Ὅμως τὸ χειρότερο εἶναι ὅτι καὶ στὴν ἔως σήμερα νεώτατη ἐκδόση τοῦ Παυσανία τοῦ Spiro (1903) ξαναμαθαίνομε στὸν indicem λ. Ἰασος αὐτὴ τὴν ἀνακρίβεια, ἂν καὶ ἡ παρατιθέμενη παραπομπὴ «ἀλλ' ἀντ' ἄλλων» μᾶς λέγει¹.

Μετὰ μακρότατο λόγο σχετικὰ μὲ τὴν ἐλευσινὴ ἱστορία τῶν ἐτῶν 148/7 π.Χ.—ἀλαζονικοὶ διαιτητῆς οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἄθλια ὑποκείμενα, ὡς ὁ Λακεδαιμόνιος Μεγακλίδας καὶ Καλλικράτης καὶ Δίαιος οἱ Ἀχαιοὶ—ὁ περιηγητὴς γράφει, VII, 13, 6: *Στρατήγημα δὲ ἄλλο ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους παρεῦρε (ὁ Δίαιος) τοιόνδε· τὰ ἐν κύκλῳ τῆς Σπάρτης πολίσματα ἐς τὴν Ἀχαιῶν ὑπηγάγετο εὐνοίαν, ἐσήγαγε δὲ ἐς αὐτὰ καὶ φρουράς, ὀρητήρια ἐπὶ τὴν Σπάρτην Ἀχαιοῖς εἶναι. Μεγακλίδας δὲ ἤρητο μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐναντία Διαιῶ στρατηγεῖν ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἔς τε τὴν πᾶσαν πολέμου παρασκευὴν καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς χρήμασι ἀσθενῶς, πρὸς δὲ καὶ τῆς γῆς σφισιν ἀσπόρου μεμενηκυίας... ὁμως τὰς σπονδὰς ὑπερβῆναι [ἐτόλμησεν] καὶ πόλισμα Ἰασσον ἐλὼν ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπόρθησεν, ἐν ὄροις μὲν χώρας τῆς Λακωνικῆς, Ἀχαιῶν δὲ ἐν τῷ τότε ὑπήκοον. ἐξεγείρας δὲ αὐθις Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀχαιοῖς πόλεμον... καὶ—οὐ γάρ τινα ἐκ τοῦ προσδοκωμένου κινδύνου Λα-*

¹ Ἐξαιρέση ἀποτλεῖ ὁ παρατηρητικὸς ἐρευνητὴς L. Ross στὰ *Reisen und Reiserouten durch Griechenland*, τ. I, 180, ἀλλὰ μὴ ἔχοντας ἐρείπια, ὅπου νὰ τοποθετήσῃ τὸ Ἰασον, ὅπως τὸ λέγει, τὸ ταυτίζει πρὸς τὸ Οἶον τῆς Σκιρίτιδος, πρᾶγμα ἀπαράδεκτο γλωσσικῶς καὶ τοπογραφικῶς, ὡς θὰ ἴδωμεν. Πρβ. καὶ K. A. Ρωμαίου, Συμβολὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν τοπογραφίαν, Ἀθηνᾶ 14 (1902) 35-36.

κεδαιμονίοις σωτηρίαν εὐριοκεν—ἀφήσιον ἐκουσίως τὴν ψυχὴν πῶν φάρμακον. καὶ Μεναλκίδα μὲν τέλος τοιοῦτον ἐγένετο, ἄρξαντι ἐν τῷ τότε τῶν μὲν Λακεδαιμονίων ὡς ἂν ὁ ἀμαθέστατος στρατηγός, πρότερον δὲ ἔτι τοῦ Ἀχαιῶν ἔθνους ὡς ἀνθρώπων ὁ ἀδικώτατος¹.

Τρεῖς βέβαιες εἰδήσεις μαθαίνομε ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο κείμενο.

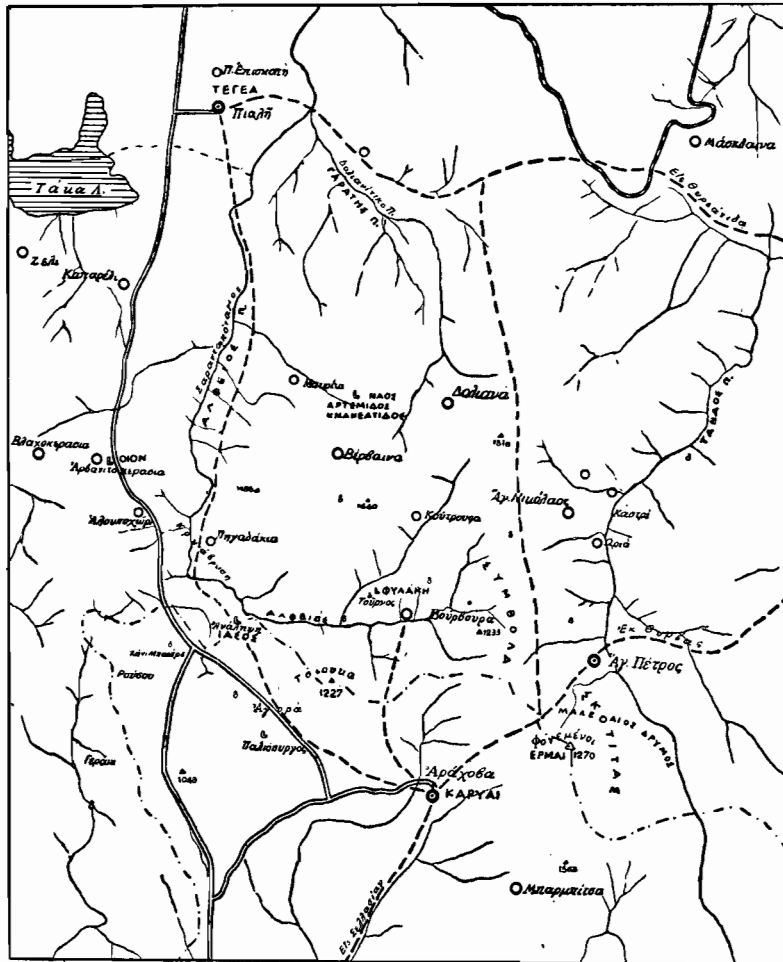
1. Ὁ Δάιος πολεμώντας τὴ Σπάρτη χρησιμοποίησε τὰ γύρω τῆς Σπάρτης πολισμάτα ὡς ὀρμητήρια καὶ τὰ ἐφοδίασε μὲ δικῆς του φρουρῆς. Μεταξὺ αὐτῶν θὰ ἦταν καὶ ἡ Ἴασος². 2. Εἰδικώτερα γιὰ τὴν Ἴασο μαθαίνομε ὅτι βρίσκονταν στὰ σύνορα τῆς Λακωνικῆς. 3. Κατὰ τῆς Ἴασου κινεῖται ὁ Μεναλκίδας· τὴν κυριεύει καὶ τὴν πυρπολεῖ.

Σύμφωνα μὲ ἐξακριβωμένη διόρθωση τοῦ ἀρχαίου κειμένου ἡ ἴδια μικρὴ πόλη μνημονεύεται καὶ μὲ τὸν τύπο Ἴασαία. Στὰ Ἀρκαδικά, VIII, 27, 3, διαβάζομε: πόλεις δὲ τοσαῖδε ἦσαν ὁπόσας ὑπὸ τε προθυμίας καὶ διὰ τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων πατριδας σφίσιν οὔσας ἐκλιπεῖν ἐπέθοντο οἱ Ἀρκάδες, Ἀλέα Παλλάντιον Εὐταία Σουμάτειον Ἀσέα Περαιθεῖς Ἐλισσῶν Ὀρεοθάσιον Δίπαια Λύκαια ταύτας μὲν ἐκ Μαινάλου· ἐκ δὲ Εὐτροσιῶν... Ἀλλ' ὁ Hiller, ἐκδότης τῶν ἀρκαδικῶν ἐπιγραφῶν, IG, V² (1913), γράφει στὰ Prolegomena IX, 42, ὅτι στὸ ἔτος τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Μεγάλης πόλεως, 369 π.Χ.: Arcadium decreto ἐκ Μαινάλου Megalopoli condendae attributae: Ἀλέα (corrigendum Ἀσέα), Παλλάντιον, Εὐταία, Σουμάτειον, Ἴασαία (hoc retinendum; cf. Ἴασον Atalantes patrem), Περαιθεῖς, Ἐλισσῶν, Ὀρεοθάσιον, Δίπαια, Λύκαια. Διορθώνει δηλ. τὴν Ἀλέα σὲ Ἀσέα, ἐπειδὴ ἡ πρώτη δὲν ἀνήκει στὴ Μαιναλία χώρα, εἶναι πολὺ μακριὰ καὶ ἀσχετη μὲ τὸ Μάιναλο, τὸ δὲ Παλλάντιο εἶναι γειτονικὸ τῆς Ἀσέας. Καὶ ἀποκαθιστάνει μὲ βεβαιότητα τὴν Ἴασαίαν σύμφωνα μὲ γραφὴ κώδικα (Ἴασαία, Περαιθεῖς. Spiro). Γιὰ τὴν ἐνισχύση τῆ γνώμη του, σημειώνει, ὅτι ὁ Ἴασος εἶναι πατέρας τῆς ἀρκαδικῆς ἡρώϊσσης Ἀταλάντης. Δὲν ἀναφέρει τὴν Ἴασον τοῦ Παισανίας καὶ ἴσως νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς θῦμα τῆς παλαιότερης πλάνης. Ἀλλ' εἶναι βέβαιο πῶς ἡ Ἴασαία εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν Ἴασον, μόνον ἔχει κατάληξη ὅμοια μὲ τὴν Εὐταία, Δί-

¹ Γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ Μεναλκίδα βλέπε Πaus. VII, 11 κέ. Φίλος τῶν Ρωμαίων, κατορθώνει Λάκων αὐτὸς νὰ γίνῃ στρατηγός τῶν Ἀχαιῶν. Δωροδοκεῖται ἀπὸ τοὺς Ὀρωπίους μὲ δέκα τάλαντα κατὰ τὴν περίφημη ἀντιδικία μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Ὑπόσχεται στὸν Καλλικράτη τὰ μισὰ καὶ δὲν τοῦ δίνει τίποτε. Δίνει στὸ Δάιο τρία ἀλλ' ἐχθρεύεται καὶ μ' αὐτὸν καὶ γυρίζει στὴ Σπάρτη στρατηγός τῶν Λακεδαιμονίων κτλ.

² Ἀβέβαιο εἶναι ἂν ὁ Παισανίας ἐννοῶσε τὸ Ἴασον ἢ τὴν Ἴασον. Ἐπιροτὶμῆσα τὸν θηλυκὸ τύπο ὡς ἀρχαιοπρεπέστερο καὶ μάλιστα διότι τὸ ἴδιο πόλισμα λεγόταν καὶ Ἴασαία, ὅπως παρακάτω θὰ ἰδοῦμε.

παια, Λύκαια τῆς Μαιναλίας. Ἡ χώρα δὲ αὐτὴ κάτω ἀπὸ τὸ ὄρος Μαιναλον γειτονεῦει μὲ τὴν Τεγεάτιδα καὶ ἔχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἦταν καὶ ὑποταγμένη, ἔταν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 7ου π. Χ. αἰῶνα ὡς τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 6ου ἢ Τεγέα ἦταν μεγάλη δύναμη στὴν Πελοπόννησο καὶ στὸν

Εἰκ. 1. Κλίμαξ 1 : 200.000

ἀνταγωνισμὸ μὲ τὴ Σπάρτη συχνὰ ἐκέρδιζε τὴν ὑπεροχὴ καὶ μόνον ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνα ἄρχισαν νὰ ὑπερτεροῦν οἱ Σπαρτιᾶται (Ἡροδ. 1, 66-68). Τὴν παλαιὰ ὑποτέλεια τῆς Μαιναλίας μαθαίνομε ἀπὸ τὸ Σχολιαστὴ τοῦ Διον. τοῦ Περιηγ. 415: Ἐφείδας (ἔλαχε) Τεγέαν καὶ τὰ περὶ Μαιναλίαν (IG, V², VIII, 145 κέ.). Εἶναι τέλος πιθανὸ ἔτι μὲ

τὸν περιορισμὸ τοῦ τεγεατικοῦ κράτους οἱ Μαινάλιοι ἀνακτοῦν τὴν αὐτοτέλειά τους καὶ τότε, κατὰ τὸν 5ο αἰῶνα, πολλοὶ ἀναφέρονται ὀλυμπιονίκες ἐκ Μαινάλου, ὡς ὁ Φόρμις, ὁ Ξενοκλῆς, καὶ γλύπτης ὀνομαστὸς ὁ Νικόδαμος, ἕως οὗτου τὸ 361 π.Χ. Παμμένης ὁ Θηβαῖος ἐξαναγκάζει καὶ τοὺς λίγους ἀντιθέτους νὰ ἐγκαταλείψουν μερικὰ ἢ συνολικὰ τὶς παλαιᾶς πόλεις των καὶ νὰ συνοικισθοῦν στὴ Μεγαλόπολη. Cessavit deinde Maenaliorum gens γράφει ὁ Hiller (IG, V², IX, 53).

Ἐαναγυρίζομε τώρα στὴν Ἴασο καὶ Ἴασαία. Ἄφροῦ ἢ Ἴασαία εἶναι Μαινάλια πόλη καὶ Ἴασος ἦταν στὰ σύνορα τῆς Λακωνικῆς, ἐπόμενο εἶναι τὰ σύνορα αὐτὰ νὰ εἶναι καὶ σύνορα τεγεατικά. Εἶδαμε παραπάνω ὅτι ὁ Ἴασος ἦταν πατέρας τῆς ἀρκαδικῆς καὶ κατ' ἐξοχὴν τεγεατικῆς Ἀταλάντης. Ἴασος, Ἰάσιος, Ἰασίων εἶναι κατὰ τὸ αἰσχύλειο «πολλῶν ὀνομάτων μορφή μία» καὶ τὰ βρίσκομε πότε τὸ ἕνα καὶ πότε τὸ ἄλλο σὲ ἥρωες γενάρχες γιὰ παλαιότατα γένη «πελασγικά» στὴ Βοιωτία, Ἀθήνας, Κρήτη, Ἄργος — ποῦ λέγεται καὶ Ἴασον Ἄργος (Ὁδ. σ. 246) — καὶ Ἀρκαδία.¹ Στὴν Τεγέα, λατρευόταν καὶ εἶχε ἀναθηματικὴ στήλη ὁ μυθικὸς ἥρωας Ἰάσιος (Παυσ. VIII, 48, 1) καὶ εἶναι κατὰ τὸν περιηγητὴ ἕνας μεταξὺ τῶν πέντε Ἰδαίων Δακτύλων, ποῦ ἀγωνίστηκαν πρῶτοι στὴν Ὀλυμπία.² Ὁ μῦθος τοῦ Καλυδωνίου κάπρου εἶχε παλαιὰ ἐντοπισθῆ στὴν Τεγέα, ὅπως καὶ ἡ λατρεία τῆς Ἀταλάντης. Μέσα στὸ λαμπρὸ μεγάλο ναὸ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς ἐφύλαγαν ὡς σεβαστὸ παλαιότατο γέρας τὸ ὑποθετικὸ δέρμα τοῦ κάπρου (σαπισμένον καὶ ἄτριχο. Παυσ. VIII, 47, 2), τὰ τεράστια δόντια του—μαζὶ μὲ τὸ ἐλεφάντινο ἀγαλμα, ἔργο τοῦ Ἐνδοίου, τὸ πῆρε τιμωρώντας τοὺς Τεγεάτας ὁ Αὐγουστος στὴ Ρώμη — καὶ γνωστὸ εἶναι, πῶς στὸ ἀνατολικὸ ἀέτωμα παρέστησε ὁ Σκόπας τὴν περίφημη θήρα μὲ τὴν Ἀταλάντη τοξεύουσα, τὸ Μελέαγρο καὶ τοὺς τεγεατικούς ἥρωες Ἀγκαῖο, ἀδελφὸ τοῦ Ἰάσου, Ἐχεμο καὶ λοιπούς. Τῇ λατρεία τῆς Ἀταλάντης καὶ τοῦ Μελεάγρου στὴν Τεγέα ἐνίσχυσε πολὺ ἀργεῖα ἐπιγραφὴ τοῦ 369 π. Χ., περιγραφικὴ τῶν ἀρκαδικῶν τόπων ἢ κατὰ μέρος περιοχῶν, ποῦ ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸν Vollgraff στὴν Ὀλλανδικὴ Mnemosyne τ. 42 (1914) 1-25· στή σελ. 15-16 ἐκθέτει ὁ Vollgraff ὅτι τὸ ἀναφερόμενο ἥρωο τοῦ Μελεάγρου, τὸ Μελεάγειον, θὰ βρισκότανε στὴν τεγεατικὴ περιοχὴ κοντὰ στὴν Σκοπάν, τὸ γνωστὸ κατὰ τὸ δρόμο πρὸς τὴ Μαντίνεια Μύτικα, ὅτι γι' αὐτὸ ἢ σύζευξι καὶ οἱ ἔρωτες τοῦ ἥρωα μὲ τὴν Ἀταλάντη δὲν εἶναι εὕρημα τοῦ Εὐριπίδη ἀλλὰ παλαιότατος μῦθος, ὅτι ὁ τεγεατικὸς Παρθενοπαῖος

¹ Roscher, Lex. τ. 2, 87.

² Τὸν ἴδιο ὁ Παυσανίας ἄλλοτε τὸν ὀνομάζει Ἰάσιον (V, 6, 7) καὶ ἄλλοτε (V, 14, 7) Ἴασον.

δὲν εἶχε πατέρα τὸν Μελανίωνα ἀλλὰ τὸν Μελέαγρο καὶ ὅτι γιὰ τὸ ἥρωο αὐτὸ εἶχε κάμει τὸ περίφημο ἄγαλμα τοῦ ἥρωα ὁ Σκόπας, ποῦ μεταφερόμενο στὴ Ρώμη χρησίμεψε γιὰ πολλὰ ἀντίγραφα¹.

Ἡ στενὴ σχέσηη τῆς Ίασου ἢ Ίασαίας μὲ τόσους τεγεατικούς μύθους σημαίνει βέβαια κάτι, ποῦ ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὰ σχετικὰ σύνορα τῆς Λακωνικῆς ἦσαν κοινὰ καὶ μὲ τὴν Τεγέα. Θὰ ἰδοῦμε τώρα, ἂν συμφωνοῦν οἱ τόποι καὶ τὰ σωζόμενα ἐρείπια.

Ἀπὸ τοὺς ξένους περιηγητὲς ὁ νεώτερος W. Loring περιώδευσε τὸ 1893 καὶ 1894 καὶ ἐξέτασε μὲ μεγάλη προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια τοὺς ἀρχαίους στρατιωτικούς δρόμους ἀπὸ τὴ Σπάρτη στὴ Μεγαλόπολη καὶ Τεγέα, ὅπως καὶ τοὺς δρόμους ἀπὸ τὴ Σπάρτη στὴν Τεγέα. Τὰ πορίσματά του ἐδημοσίευσε στὸ *Journal of Hellenic Studies* τοῦ 1895: *Some ancient routes in the Peloponnese* σ. 25-89 μὲ 3 χάρτες καὶ σχέδια. Τοποθετεῖ λοιπὸν (σελ. 28) μὲ ἀρκετὴ πιθανότητα τὸ Ὀρεοθάσιον τῆς Μαιναλίας κάτω ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Τριπεροῦς καὶ κοντὰ στὸ χωριὸ Πάπαρι. Γιὰ τὴν Εὐταία (σελ. 50 κέ.) βρίσκει λείψανα ἀρχαῖα καὶ τεῖχος κοντὰ στὸ χωριὸ Λιανοῦ (τ.σ), μία μεγάλη ὥρα δυτικὰ ἀπὸ τὴ Βλαχοκερασιά—ἰδὲ τὸν συνημμένο ἀκριβέστατο στὶς λεπτομέρειες χάρτη. Σχετικὰ ἔχει ὑπ' ὄψει του τὸν Ξεν. Ἑλλην. VI, 5, 12: ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἐγένετο αὐτῶν τὰ διαβαιήρια, εὐθὺς ἐχώρει ἐπὶ τὴν Ἀρκადίαν καὶ καταλαβὼν πόλιν ὁμορον οὖσαν Εὐταίαν... Ὅτι ἡ πόλις αὐτὴ ἦτον στὰ σύνορα τῆς Λακωνικῆς ἔγραψεν ἤδη ὁ Bursian (*Geographie von Griechenland* II, 229). Γιὰ τὴ συνοριακὴ Ίασος ὁ Loring φυσικὰ τίποτε δὲν ἐσκέφθη τότε. Τὴν Ἀσέα ἐτοποθέτησε, ὅπως ἔλοι οἱ παλαιότεροι περιηγητὲς (Leake κτλ.), στὸ Φραγκόβρυσο. Ἐρχεται κατόπι στὴν Ἀρβαντοκερασιά (ἰδὲ χάρτη) καὶ ἐδῶ σημειώνοντας ἀρκετὰ ἐρείπια τοποθετεῖ τὸ Οἶον τῆς Σκιρίτιδας, ἐπειδὴ ὁ τεγεατικός αὐτὸς δῆμος (=συνοικισμός, χωριὸ) βρισκόταν ἐπὶ τοῖς εὐπροσοδωαίοις σχετικὰ μὲ τὴν εἰσοδὴ τῶν Ἀρχάδων τοῦ 369 π.Χ. στὴ δυσείσοδο Λακεδαίμονα (Ξεν. Ἑλλην. VI, 24). Τέλος ἐτοποθέτησε τὰς Καρύας στὴν Ἀνάληψη, λόφο πετρῶδη γεμάτον ὄστρακα μὲ λαμπρὸ γάνωμα μεταξὺ Βούρβουρα, Πηγαδάκι καὶ Ἀρβαντοκερασιά, σελ. 36 καὶ 55 κέ., ὅπως καὶ ὁ ὁμοεθνὴς του στρατηγὸς Jochmus ἐπεσκέφθη τὸν τόπο καὶ ἐγοητεύθη ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν τοῦ τοπείου τὸ 1834 καὶ ἐδημοσίευσε τὴ γνώμη του στὸ *Journal of the Royal Geographical Society* τοῦ 1857 (σ. 14).

¹ Ἐνα ἀντίγραφο βρέθηκε στὶς ἀνασκαφὰς τοῦ ἥρωου τῆς Καλυδῶνος, *Poulsen - Rhomaios*, Erster vorläufiger Bericht. Σημ. ὅτι ἦδη ὁ A. Furtwängler εἰς *Meisterw.* σ. 526, 2 εἶχε ἐκφράσει τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ Μελέαγρος τοῦ Σκόπα θὰ ἦταν στὴν Τεγέα.

Σχετικά με τὸν τελευταῖο τόπο, τὴν Ἀνάληψη, ἡ ἔρευνα ἄρχισε ἀπὸ τὸ 1899. Μὲ ἐπίμονη ἐξέταση, μικρὲς ἀνασκαφὲς καὶ περιοδεῖα σὲ ὄλους τοὺς γύρω τόπους, ἔχοντας ὑπ' ὄψει τὴν ἀρχαία καὶ νεώτερη βιβλιογραφία κατήρτισα τοπογραφικὴ μελέτη, δημοσιευμένη στὴν Ἀθηνᾶ τ. 14 (1902), σ. 1-36. Πορίσματα τῆς παλαιᾶς αὐτῆς ἔρευνας εἶναι μὲ συντομία τὰ ἀκόλουθα. 1. Ἐξάπαντος αἱ Κάρυαι ἢ Καρυαὶ ἦσαν στὴν Ἀράχοβα καὶ μάλιστα στὸ βορειότερο μέρος τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ, ὅπου κατὰ τὸ ἐκκλησιάζει τῆς Παναγίας—πιθανοῦ τόπου τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος Καρυάτιδος καὶ τῶν Νυμφῶν—παρητηρήθησαν μερικὰ ἴχνη ἀρχαιότητος. 2. Ἡ Ἀνάληψη μὲ τὰ πλουσιώτερα εὐρήματα θὰ ἀνήκει ἢ στὰς Καρύας ἢ θὰ ἦτο ἡ Φυλάκη, κεντρικὸς συν-

Εἰκ. 2.

οικισμὸς τοῦ δήμου τῶν Φυλακέων τῆς Τεγέας. 3. Τὸ Π. Κ. ὡς Παλαιόκαστρο τοῦ γαλλικοῦ χάρτη μεταξὺ Ἀράχοβας καὶ Ἀνάληψης εἶναι μόνον ὑστερώτερος φραγκικὸς πύργος (τὸ ἴδιο ἐπίστευε καὶ ὁ Loring). 4. Ἕνας ἄλλος μικρὸς συνοικισμὸς μὲ τείχος ἀγνωστῆς ἐποχῆς κατὰ τὸ Κακαβουλέρι 20' τῆς ὥρας ΒΔ τοῦ Βούρδουρα ἀνήκει ἐξάπαντος στοὺς Φυλακεῖς. 5. Τὰ Σύμβολα, οἱ πολλὲς μικρὲς πηγὲς τοῦ Ἀλφειοῦ κατὰ τὴν ἀρχαία ἀντίληψη, πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν ἀνατολικά τοῦ Βούρδουρα καὶ ἔχει ποτὲ στὴν Κρυάδρουση, ὅπως ἐπέμεναν οἱ παλαιότεροι περιηγηταί¹.

¹ Ἐπειτα, τὸ 1904, ἐδημοσίευσά στὴν Ἀρχ. Ἐφημερίδα (1904, 131/140 εἰκ. 1-2) ἀνάθημα μικρὸ μὲ τὴν ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφή Ἄλφιος (εἰκ. 2), ποὺ βρέθηκε ἀκριβῶς στὶς πρῶτες κατὰ τοὺς ἀρχαίους πηγὲς

¹ Τὰ παραπάνου πορίσματα ἔγιναν δεκτὰ μὲ τὴ γενικώτερῃ τους ἰδέα παρὰ R. Kiepert, Karten Peloponnesus S. 4. Πρβ. καὶ IG, V¹, 172 (Kolbe).

τοῦ μυθικοῦ ποταμοῦ. Τὸ ἀφιέρωμα αὐτό, σημαντικὸ γιὰ τὴ λατρεία τοῦ ποταμίου θεοῦ καὶ ἐνισχυτικὸ τῆς ιδέας, ὅτι τὰ λεγόμενα Σύμβολα ἐκεῖ κοντὰ θὰ ὀνομάζονταν, μὲ ἐντελῶς ἀνεξήγητο τρόπο δὲν περιελήφθη σὲ καμιά βιβλιογραφία καὶ οὔτε στὶς λακωνικὲς οὔτε στὶς ἀρκαδικὲς ἐπιγραφὰς (IG, V¹ καὶ IG, V²) ὑπάρχει. Ἡ παράλειψη δὲν ὠφέλησε βέβαια τὴν τοπογραφικὴ ἔρευνα.

Τὸ 1905 ἐνήργησα μικρὴ ἀνασκαφὴ στοὺς Φονεμένους (ἰδὲ χάρτη), ἐπάνω στοὺς τρεῖς γνωστοὺς λιθωροὺς («ἀρμακάδες»), καὶ βεβαιώθηκε πὺς ἦσαν ἀρχαῖα ἰδρύματα, ἔρματα—ὄχι τάφοι—σύνορα τῶν Λακεδαιμονίων, Ἀργείων καὶ Τεγεατῶν, οἱ Ἐρμαῖ, ὡς τοὺς ὀνομάζει ὁ Πausανίας. Πλησίον ἀκόμη ἀποκαλύφθηκε μικρὸς ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος¹. Μὲ νέα εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1950 βεβαιώθηκε τὸ ἴδιο πρᾶγμα καὶ μὲ πειστικώτερο τρόπο².

Σὲ ἐκλαϊκευτικὴ διατριβὴ τοῦ 1937 ἐπανέλαβα τὴν παλαιὰ γνώμη μὲ ὀριστικώτερο τρόπο, ὅτι στὴν Ἀνάληψη καὶ τὸν Τοῦρνο (ἢ Κακαβουλέρι) θὰ ἦταν ἡ Φυλάκη, στὴν Ἀράχοδα δὲ αἱ Κρυαῖ. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ 1950, ὅταν βρέθηκαν σημαντικώτατα κομμάτια μεγάλων λαμπρῶν ἐρυθρομόρφων κρατήρων καὶ ἄλλαι ἔγιναν παρατηρήσεις—πλουτοὺς εὐρημάτων στὴν Ἀνάληψη, φτώχεια στὴν Ἀράχοδα—ἄρχισε νὰ κλονίζεται ἡ ὀριστικὴ τοπογραφικὴ ταξινόμηση³.

Τὸ 1954 μὲ ἀνασκαφὲς μεγαλύτερες—πάντοτε τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας—ἡ Ἀνάληψη πῆρε σπουδαιότητα καὶ λάμψη ἀνεπάντεχη. Μέσα σὲ ἀσήμαντα σιωπηλὰ χωράφια τοῦ γειτονικοῦ λοφίσκου ἦρθε στὸ φῶς θολωτὸς τάφος ἀρκετὰ μεγάλος, μὲ διάμετρο κάτω 8,65 μ., σύγχρονος μὲ τοὺς παλαιότερους τῶν Μυκηνῶν, συλημένος, ἀλλὰ μᾶς φύλαξε 3-4 μεγάλους ἀμφορεῖς τοῦ ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ τῆς Κρήτης (1400 π. Χ.) καὶ ἄλλα σημαντικὰ μικρότερα ἀγγεῖα. Τὸ ἐπόμενο ἔτος ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα πῆρε ἀκόμα μεγαλύτερη ἔκταση. Βεβαιώθηκε 1) ὅτι τὰ μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα τοῦ τάφου ἦσαν ἐντόπια ἔργα καὶ ὄχι ἐπεύσαστα, γιὰτὶ βρέθηκαν ὄστρακα παρόμοια σπαρμένα σὲ ὄλο τὸ βραχώδη λόφο, 2) συμπληρώθηκαν μὲ κομματάκια ἀμέτρητα μεγάλα ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα, ἐπίσης ἐντόπια κατασκευῆς—παραστάσεις: γέννηση τῆς Ἑλένης, Τριπτόλεμος, Θέτις ἱππεύουσα ἱππόκαμπον φέρει τὰ δπλα στὸν Ἀχιλλέα, κρίση τοῦ Πάρι—καὶ τὸ σπουδαιότερο 3) ὅτι πολυάριθμα μεγάλα καὶ μικρὰ οἰκήματα βρέθηκαν πυρπολημένα.

¹ Κ. Α. Ρωμαίου, Οἱ μεθόριοι λακωνικοὶ Ἐρμαῖ. Ἀθηνᾶ 20 (1908) 383-403.

² Π(ρακτικὰ) Ἀ(ρχαιολογικῆς) Ἑ(ταιρείας) 1950, 235-6

³ Κ. Α. Ρωμαίου, Μικρὰ Μελετήματα. Θεσσαλονίκη 1955, σελ. 182, 1. Καὶ ΠΑΕ 1950, 234-5.

Ἡ καταστροφή καὶ πυρπόληση πρέπει νὰ ἔγινε κατὰ τὴν προχωρημένη ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ τοῦ 2ου π. Χ. αἰώνα. Πήλινα πράγματα ὑστερότερα δὲν ἐφάνηκαν πουθενά.

Μετὰ τὰ ἐκπληκτικὰ καὶ εὐφρόσυνα εὐρήματα ἦταν ἐπιβεβλημένο νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὶς παλαιῆς ἐπιφυλάξεις καὶ ταλαντεύσεις, μήπως καὶ ἡ Ἀνάληψη ἀνήκε στὴν Καρυατικὴ περιοχὴ. Αἱ Καρυαὶ λοιπὸν πρέπει νὰ περιορισθοῦν μόνο γύρω ἀπὸ τὴν Ἀράχοβα. Ἐὰν προσέξουμε στὸ χάρτη, βλέπομε ὅτι ἡ ἀπόσταση, 8-9 χιλιόμετρων κατ' εὐθείαν, εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη. Ἐπειτα, τὸ σπουδαιότερο, παρατηροῦμε πὼς τέσσαρες ἀρχαῖοι δρόμοι, βεβαιωμένοι μὲ ἀμαξοτροχιῆς στὸ φυσικὸ βράχο, κατευθύνονται ἀπὸ τὴ Θυρεάτιδα ἢ τὴν Τεγέα πρὸς τὰς Καρυὰς καὶ τὸν Οἶνουντα ποταμὸ. 1. Ὁ δρόμος, πού ἀσφαλῶς πῆρε ὁ Πausanias, σημειώνεται μὲ αὐλακίᾳ μέσα στὸν Ἅγιο Πέτρο (στὰ Βλάχικα) καὶ ἔπειτα στὴν Κρύα βρύση λίγο παραδῶθε ἀπὸ τοὺς Φονεμένους, τοὺς Ἑρμᾶς. Ὁ δρόμος αὐτὸς περνοῦσε τὸ Σκοτίτα, τὸ δάσος μὲ τὶς πολλὰς δρυς, πού φαίνεται πὼς λεγόταν καὶ Μαλακίος δρυμός¹. Μιὰ ἐκτροπὴ τοῦ δρόμου ἀριστερὰ 10 περίπου σταδίων (=20' - 25') ἔφερε στὸ ἱερὸ τοῦ Σκοτίτα (=τοῦ χθόνιου) Δία. Ἄλλη παρέκκλιση πρὸς τὰ ἀριστερὰ πῆγαινε στὸ τρόπαιο τοῦ Ἡρακλῆ καὶ τρίτη πρὸς τὰ δεξιὰ τώρα μᾶς ὁδηγεῖ στὰς Καρυὰς καὶ τὸ ἱερὸ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῶν Νυμφῶν (Paus., III, 10, 6-7). Σημειωτέον ὅτι, ἂν τὸ ἱερὸ καὶ αἱ Καρυαὶ ἦταν στὴν Ἀνάληψη, ἀδύνατο θὰ ἦταν νὰ μὴ ἀναφέρῃ ὁ περιηγητὴς τὴ μεγάλη αὐτὴ, 40 περίπου σταδίων, παρέκκλιση. Ἀντίθετα μετὰ τὴ σύντομη περιγραφή τρέπεται στὴ λεωφόρο πρὸς τὴ Σελλασία—αὐλακίᾳ στοῦ Κρεββάτῃ τὸ χάνι—καὶ τὴ Σπάρτη. 2. Ἀπὸ τὴν Τεγέα νότια τοῦ Πιάλλῃ, ἔπου ὁ ναὸς τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, καὶ κατὰ τὴ θέση Περπόρι ὁ δρόμος μέσα στὴν κοίτη τοῦ Σαρανταποτάμου, τοῦ Ἀλφειοῦ τῶν ἀρχαίων, τραβᾷ πρὸς τὴν Ἀνάληψη, ἔπειτα πρὸς τὴν Ἀράχοβα—αὐλακίᾳ στὴ σημαντικὴ τοπωνυμία Ἀγορὰ καὶ Καμίνια². 3. Ἄλλος δρόμος ἀπὸ τὴν Τεγέα ἔφερε πρὸς τοὺς Φυλακίᾳς—ἀμαξοτροχιῆς ἀπέναντι στοῦ Βούρβουρα καὶ στὴ θέση Πηγαδοῦλι—καὶ τὴν Ἀράχοβα. Καὶ 4ος δρόμος, διακλάδωση ἀπὸ τὴν Τεγέα πρὸς τὶς κῶμες τῆς Θυρεάτιδας, ὁδηγοῦσε ἀπὸ τὴ Μεγάλη Βρύση, Ψηλὴ ράχη πρὸς τοὺς Φονεμένους³.

Μὲ τὰ παραπάνω εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ ἀρχαῖος καὶ σημαντικὸς συνοικισμὸς στὴν Ἀνάληψη καμιά δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη σχέση μὲ τὰς Καρυὰς.

¹ Βλέπε Κ. Α. Ρωμαίου, *Κυνοῦρια καὶ Κυνοῦριοι*. Πελοποννησιακά 1 (1956) 6.

² Βλέπε Ἀθηνᾶ, τ. 14 (1902) 23. Καὶ ΑΕ, 1953, 1-2 (Τεγεατικὸν ἱερὸν Ἀρτέμιδος Κνακεάτιδος).

³ Πληροφορία ἀσφαλῆς τοῦ Παναγιώτη Χαρ. Καλατζῆ.

Ἄλλ' οὔτε καί με τῇ Φυλάκῃ. Τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἔχει μυθολογικὴ σημασία, ἀλλὰ μόνον τοπογραφικὴ. Τὸ ὕψωμα τοῦ Τούρνου μετὸν ἐντυπωσιακὸ 40 μ. ψηλὸ ἀπότομο βράχο στέκεται σὰν φυλάκιον ἀπέναντι σὲ μιὰ φυσικὴ εἰσοδο (Μακρὰ Λάκκα) πρὸς τὴ Λακωνικὴ, καὶ οἱ Τεγεᾶτες, γνωρίζομε, ὀνόμαζαν Φυλακτρίδα ἓνα λόφον κοντὰ στὴν πόλιν των (Παυσ. VIII, 48, 4). Καὶ τότε θὰ ἐρωτήσῃ κάθε ἀναγνώστης τί ὄνομα εἶχε λοιπὸν ὁ συνοικισμὸς στὴν Ἀνάληψη;

Ἀπὸ τῆ σειρά τῶν μαιναλικῶν πόλεων, ποῦ ἀναφέρει ὁ Πausανίας, δὲ βγαίνουν βέβαια συμπεράσματα. Στὴν ἀρχή, ἡ Ἀσέα, τὸ Παλλάντιον καὶ ἡ Εὐταία ὀπωσδήποτε γειτονεοῦν, ἀλλ' ἔπειτα ἀναφέρεται τὸ Σουμάτειον, ἡ τοποθέτησις τοῦ ὁποῖου, ἂν δὲν εἶναι ὀρισμένη, ἐξ ἄλλου φαίνεται πὼς ἦταν πολὺ μακρὰ, κατὰ τὸ βορειότερον μέρος τῆς χώρας. Ἀκολουθεῖ ἡ Ἰασαία καὶ ἔπειτα πᾶμε στὰ βόρεια μέρη, στίς πηγὰς τοῦ Ἐλισσόντος, ὅπου ἡ Ἐλισσῶν καὶ οἱ Περαιθεῖς. Κατεβαίνομε στὸ Ὀρεσθάσιον, γιὰ νὰ ἀνεβῶμε πάλιν στὴ Δίπαια καὶ Λύκαια. Μετὰ τὸ ἀνεβοκατέβασμα τοῦτο δὲν ἔχομε τίποτε τὸ θετικόν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀρμόζει τὸν κατάλογο τοῦ Πausανία νὰ τὸν ἐκλάβωμε ὡς ὑποχρεωτικὴ τοπογραφικὴ ἔνδειξις. Ἄλλες ἀπόψεις εἶναι πολὺ σημαντικώτερες.

Γιὰ τὴν δλη ἔρευνα βασικὸ εἶναι ὅτι ἡ Ἴασος ὑπῆρχε πάνω στὰ σύνορα τῆς Λακωνικῆς καὶ πολὺ πιθανὸ ὅτι τὰ σύνορα αὐτά, ὅπως εἶδαμε, εἶναι τὰ πρὸς τὴν Τεγέα καὶ ὅτι ἡ Ἰασαία δὲν εἶναι διαφορετικὴ πόλις. Ποῖα εἶναι τὰ σύνορα αὐτά, δὲν ἔχομε ἄλλο παρὰ νὰ ἀνατρέξωμε στὴ σαφέστατη περιγραφὴ τοῦ Πausανία, VIII, 54: *Λακεδαιμονίοις δὲ καὶ Τεγεαταῖς ὄρος τῆς γῆς ὁ ποταμὸς ἐστὶν ὁ Ἀλφειὸς. τούτου τὸ ὕδωρ ἄρχειται μὲν ἐν Φυλάκῃ, κάτεισι δὲ οὐ πόρρω τῆς πηγῆς καὶ ἄλλο ὕδωρ ἐς αὐτὸν ἀπὸ πηγῶν μεγέθει μὲν οὐ μεγάλων, πλεόνων δὲ ἀριθμῶν· καὶ διὰ τοῦτο τῷ χωρίῳ Σύμβολα γέγονεν ὄνομα. φαίνεται δὲ ὁ Ἀλφειὸς παρὰ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς φύσιν τινὰ ἰδίαν παρεχόμενος τοιάνδε· ἀφανίζεσθαι τε γὰρ κατὰ γῆς ἐθέλει πολλάκις καὶ αὐθις ἀναφαίνεσθαι... Καὶ ἀκολουθεῖ, ὅτι ὁ Ἀλφειὸς βυθίζεται στὸ Τεγεατικὸ πεδίο (δηλ. τὴν Τάκα), ξαναφαίνεται στὴν Ἀσέα, ἀνακατεύεται μετὸν Εὐρώτα, ξαναβυθίζεται, βγαίνει στὰς Πηγὰς τῆς Μεγαλοπολίτιδος καὶ ἴσα στὴν Κυλλήνη καὶ τὴ θάλασσα. Μὰ δὲν τὸν κρατεῖ δλόκληρο τὸ Ἀδριατικὸ πέλαγος καὶ μετὰ ὅλο του τὸ νερὸ ἀποκάτω φθάνει στὴν Ἀρέθουσα πηγὴ τῶν Συρακουσῶν¹. Εὐκόλο εἶναι νὰ ξεχωρίσωμε τοὺς*

¹ K. A. Ρωμαίου, Μικρὰ Μελετήματα, σ. 145 καὶ 175. Εἶναι περίεργον πὼς ὁ Loring ἔκαμε τὸν περιττὸ κόπον νὰ ἀποδείξῃ (ἐ. ἀ. σ. 67 κ.ε.) ὅτι τὰ περὶ συνόρων καὶ καταβυθίσεων τοῦ Ἀλφειοῦ εἶναι λάθη τοῦ Πausανία, ἐνῶ πρόκειται ἀπλούστατα γιὰ λαϊκὰς καὶ μυθικὰς ἀντιλήψεις γιὰ τὸν ποτάμιον θεὸν καὶ ὄχι γιὰ γεωλογικὰ φαινόμενα.

μύθους από τὰ πράγματα. Τὸ Βουρβουριώτικο ποτάμι περνώντας τὴ Φυλάκη καὶ σμίγοντας μὲ τὸ Βερβενιώτικο στὸν Ἄη-Γιῶργη, δπου ταιριάζει νὰ θυμηθοῦμε τὰ Σύμβολα¹, ἔπειτα τὴν Ἀνάληψη ἕως τὴν Κρυάθρουση (ἰδὲ τὸ χάρτη) ἀποτελεῖ τὸ φυσικώτερο ὄριο μεταξὺ Τεγεατικῆς καὶ Λακεδαίμονος. Παραπέρα δμως ἔχι. Παίρνοντας τὸ ὄνομα Σαρανταπόταμος ἀφήνει ἀριστερὰ τὸ δῆμο τῶν Οἰατῶν καὶ τῶν Μανθουρέων κατὰ τὸ Καπαρέλι, Βλαχοκερασιά καὶ Ζέλι. Τὴν ἐνεπίγραφη στήλη πάνω στὰ σύνορα μνημονεύει ὁ Πλούταρχος πῶς τὴν ἐρμήνευσε ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ δὲ ἀναθηματικὸς καθίσκος μὲ τὴν ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφή: Ἀλφὸς βεβαιώνει ἀναντίρρητα τὴν ἐκδοχὴ μας. Πάνω λοιπὸν στὴ μεθοριακὴ γραμμὴ βρίσκεται ἡ Ἀνάληψη μὲ τὸν σημαντικὸ ἐρειπιῶνα.

Ἔτσι Ἰασος ἢ Ἰασαία λεγόταν ἡ πόλη στὴν Ἀνάληψη ἔχομε δύο ἀρκετὰ ἰσχυρὲς ἐνδείξεις. 1. Στὸ ἀρχαῖο μυθικὸ ὄνομα Ἰασος - Ἰάσιος ἀντιστοιχεῖ τὸ γεγονὸς, ὅτι στὸν τόπο τοῦτο ὑπῆρχε συνοικισμὸς κατὰ τὴ β' π.Χ. χιλιετηρίδα—ἀκριβέστερα στὴν ὑστεροελλαδικὴ ἐποχὴ 1-2, μὲ αὐτοτέλεια καὶ σπουδαιότητα². Ὁ συνοικισμὸς εἶχε συνέχεια (ὑστεροελλαδικὰ 3, γεωμετρικὰ καὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀγγελία). 2. Ὅπως ἤδη γράψαμε, τὸ πόλισμα βρέθηκε *πυρπολημένο* καὶ τοῦτο βάσιμα θὰ ἀποδώσουμε στὴν ἐκπόρθση τοῦ Μεναλκίδα στὰ 147 π.Χ. Μπορεῖ ὁ τόπος στὴν ὑστερὴ ρωμαϊκὴ ἐπαχὴ νὰ ξανακατοικήθηκε καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνάληψη νὰ προέρχωνται μερικὲς ἐπιτάφειες πλάκες ἐντειχισμένες κάποτε στὸ ἐκκλησίδιο τοῦ Παλιόρογκου³. Ἀλλ' οἱ «πανταχοῦ παρόντες» καὶ βέβαιοι μάρτυρες, τὰ ὄστρακα καὶ κοινῶς βήσαλα, ἐνδεικτικὰ ἀπουσιάζουν.

Οἱ δύο αὐτὲς ἀπαραγνώριστες ἐνδείξεις, ὡς καὶ ἡ γενικώτερη τοπογραφικὴ ἐπισκόπηση, μᾶς δίδουν τὸ δικαίωμα νὰ τοποθετήσουμε μὲ ἔση γίνεται βεβαιότητα τὴν Ἰασο ἢ Ἰασαία στὴν Ἀνάληψη, τόπο ἀγαπητὸ καὶ γιὰ ἄλλους λόγους καὶ γιὰ τὴ μακροχρόνια ἐκεῖ ἔρευνα. Δὲν λείπουν ἐν τούτοις καὶ ἄλλα τεκμήρια δευτερότερα⁴.

¹ Ὁ Ἄη-Γιῶργης βρίσκεται πάνω σὲ θεμέλια σημαντικῆς ἐκκλησίας τοῦ 12ου αἰώνα. Ἡ πλησίον τοπωνυμία Φλιγάδα εἶναι δυσερμηνευτὴ. Τὰ Σύμβολα ἐσχέτισε μὲ τῶν ὑδάτων τῶν συνορῶν ὁ Vollgraff ἔ. ἀ. 14.

² Καὶ παλαιότερα, Ἀθηνᾶ τ. 14 (1902) 91 καὶ τελευταῖα βρέθηκαν καὶ νεολιθικὰ ἐργαλεῖα, πελέκεις καὶ «νεραῖδοσφόντυλα», ἀλλ' ἐπειδὴ διατηροῦνταν καὶ στὶς νεώτερες ἐποχὰς τοῦ χαλκοῦ δὲν ἔχουν χρονολογικὴ ἀξία.

³ Ἀθηνᾶ, τ. 20 (1908) 14 κέ., IG, V¹, 922 κέ. καὶ ΠΑΕ, 1950, 239.

⁴ Εἶχα συμπληρώσει τὴ σειρά τῶν σκέψεών μου, δταν πρὸ ὀλίγου μὲ ἐκπληξῆ εἶδα ὅτι ἦδη ὁ γνωστὸς Γερμανὸς ἀρχαιολόγος Fimmen εἶχε δημοσιεύσει στὴ RE, IX, 785, πῶς ἡ Ἰασος βρισκόνταν στὰ σύνορα τῆς Λακωνικῆς καὶ Μαιναλίας καὶ ὅτι καταστράφηκε ἀπὸ τὸ Μεναλκίδα τὸ 147 π.Χ. Εἶχε ἄρα καὶ ὁ

Ὁ ἤδη γνωστὸς γιὰ τὶς ἱστορικές του μελέτες κ. Μιχ. Β. Σακελλαρίου σὲ ἀξιόλογη διατριβή: Ἰαῶν, fleuve Dieu et eponyme des Ioniens (ἀνάτυπο ἐκ τῶν Melanges offerts à Octave et Melpo Merlier, 1953) ἀναπτύσσει μὲ πολλή πειστικότητα ἔτι ὁ γενάρχης τῶν Ἰώνων Ἰων δὲν εἶναι ὅπως τὰ πλαστὰ τῶν ἀρχαίων λογίων Ἑλλήνων, Δῶρος κ.τ.λ. γενεαλογικὰ ὀνόματα, ἀλλ' εἶναι παλαιότατου ποτάμιου θεοῦ ἢ ἥρωα ἐπικύηση. Ἰάων ὀνομάζεται ὁ Ἀλφειὸς ἀπὸ τὸν Καλλιμάχο (εἰς Δία, 18 κέ.). Ἰων λεγόταν παραπόταμος τοῦ Πηνειοῦ στὴν Ἑστιάϊτιδα τῆς Θεσσαλίας (σήμερα Μουργκάνι). Τὸ ἔτυμο βρίσκει μαζί μὲ ἄλλους εἰδικούς ἀπὸ τὴ ρίζα *isa* (= *isa*) ὅθε *ιάομαι*. Ὁ Ἰάων ἄρα εἶναι κινήτικος, ὀρμητικὸς καὶ θεραπευτικὸς. Κατὰ τὸν Νίκανδρο (ἔ.ἀ. 4, 2) εἶναι: καὶ κυνηγὸς καὶ «ἐσπέριος», ἀφοῦ λούζεται στὸν Ἀλφειό, ξενοχτάει μὲ τὶς Ἰωνίδες νύμφες. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερο γιὰ μᾶς εἶναι ὅτι οἱ ἴδιες Ἰωνίδες νύμφες ἀπαντῶν σὲ παραπόταμο τοῦ Ἀλφειοῦ τὸν Κύθηρο στὴν Ἡράκλεια τῆς Ἡλίδας (ἰδὲ χάρτη AM, 1912-3, Gräflinghof) Πaus. VI, 22, 7: *πηγὴ δὲ ἐκδιδοῦσα ἐς τὸν ποταμὸν (τὸν Κύθηρον) καὶ νυμφῶν ἐστὶν ἱερὸν ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὀνόματα δὲ ἰδίᾳ μὲν ἐκάστη τῶν νυμφῶν Καλλιάρεια καὶ Συνάλλαξις (Συνάλλαξις Spigo) καὶ Πηγαία τε καὶ Ἰασίς, ἐν κοινῷ δὲ σφισιν ἐπικλήσις Ἰωνίδες*. Πρβλ. καὶ Στραβ. VIII, 3, 32. Ἡ νύμφη Ἰασίς δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν παρόχθια τοῦ Ἀλφειοῦ Ἰασον καὶ ἡ Συνάλλαξις, ἂν μὴ θυμίζῃ τὰ Σύμβολα, ὀρισμένα ὅμως τὰ ἱστορούμενα ἀπὸ τὸν Στράβωνα (σ. 275 καὶ 343) ὅτι ἀνακατεύονται τὰ νερά τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ Εὐρώτα καὶ πάλιν ξεχωρίζουν παίρνοντας μαζί τὰ ἰδιαίτερά των ἀφιερῶματα. Τέλος, ἂν αὐτὰ ὀφείλονται σὲ ἀπλὴ σύμπτωση, ὅμως ὀνομαστικὰ συνανήκουν καὶ πλάγια φωτίζουν τὴν ἑλη ἔρευνα.

Μάρτιος 1956
Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

K. A. ΡΩΜΑΙΟΣ

Fimmen ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν παλαιὰ πλάνη, ὅτι ἡ Ἰασος ἦταν πόλη τῆς Ἀχαΐας. Γιὰ τὴν Ἰασαία ἔ.ἀ. 751 ἀναφέρει τὴ διόρθωση τοῦ Hiller καὶ (σ. 785) προσθέτει ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν Ἰασο (könnte identisch sein...). Ἀλλ' ἐδῶ φαίνεται ὑπερβολικὰ ἐπιφυλακτικὸς, γιατί σὲ μιὰ περιορισμένη σὲ ἔκταση χώρα ἀδύνατο εἶναι ἄλλοῦ νὰ λέγεται Ἰασος κὶ ἄλλοῦ Ἰασαία.